

Západočeská univerzita
FAKULTA APLIKOVANÝCH VĚD

Z Á P A D O Č E S K Á
U N I V E R Z I T A

Okruhy otázek ke státní závěrečné zkoušce z předmětu
Databázové technologie (DB)

Databázové systémy 1 (DB1)

Databázové systémy 2 (DB2)

Případové studie databázových systémů (PSDS)

Studijní program:	3902	Inženýrská informatika
Obor:	2612T025	Informatika a výpočetní technika – Softwarové inženýrství
	3902T031	Softwarové inženýrství
Akademický rok:	2005/2006	

Obsah

PSDS (Případové studie databázových systémů)	Chyba! Záznam není definován.
Metodika návrhu a realizace informačního systému (IS) – strukturální a objektová analýza	3
Systémový přístup	3
Modelování (modelová tvorba)	4
Modely	5
Strukturovaná analýza	6
Objektově orientovaná analýza	6
CASE systémy, klasifikace, vlastnosti, použití	8
Computer Aided Software (System) Engineering	8
Dělení CASE systémů dle podpory	8
Dělení CASE systémů dle rozsahu možností	8
Vlastnosti CASE systémů	9
KLADNÉ	9
ZÁPORNÉ	9
Použití CASE systémů	9
Příklady CASE systémů	9
Architektura klient - server	10

1 Metodika návrhu a realizace informačního systému (IS) – strukturální a objektová analýza

---

Předmětem této otázky je popsat základní proces návrhu a realizace informačního systému. Jedná se o rozsáhlou otázku, ve které je možné zmínit různé modely vývoje systému a jejich fáze. Strukturální analýza je prakticky celá látka předmětu KIV/SAI. Objektová analýza je prakticky celá látka předmětu KIV/ASWI.

Informační systémy (IS) jsou systémy pro sběr, udržování, zpracování a poskytování informací a dat. Příkladem informačního systému může být kartotéka, telefonní seznam, kniha došlé pošty nebo účetnictví. Systém nemusí být nutně automatizovaný pomocí počítačů a může být i v papírové formě.

Při tvorbě informačního systému se zabýváme systémovou analýzou (systémová=určitý postup) a projektováním informačního systému.

Používané metody:

- **systémový přístup**
- **modelování**
- **projektování**

Při řešení problému pomocí systémové analýzy se zabýváme následujícími dvěma kroky:

1. analýza problému (systémová analýza – systems analysis)

Výsledkem tohoto kroku je návrh řešení, jeho časového horizontu, požadavky na finance

2. návrh řešení problému (projekt systému – systems design)

V tomto bodě se zabýváme transformací zvoleného řešení do navrhovaného informačního systému. Výsledkem tohoto kroku je volba hardwaru, návrh způsobu reprezentace dat v počítači, volba (nebo vlastní návrh) softwaru a řešení komunikace uživatele se systémem (uživatelské rozhraní).

Systémový přístup

- obecná metoda vědeckého myšlení, jejíž podstatou je analýza fungování složitých celků

v důsledku jejich struktury

klasický newtonský (mechanistický) přístup

- poznávání celku jeho rozdělením na části a studiem jejich vlastností
- vztahy mezi částmi se neuvažují

systémový přístup

- poznávání celku prostřednictvím vztahů mezi jeho částmi
- celek může mít vlastnosti nevyplývající přímo z vlastností jeho částí

postup:

1. vymezení hlediska zkoumání, stanovení cíle

odlišení daného systému od jiných systémů, jež lze na objektu definovat

2. vymezení hranic systému, zahrnutí prvků a procesů

odlišení daného systému od okolí – určení hranice systému
rozhodnutí, které entity zahrnout (či nezahrnout) do systému – seznam prvků
a procesů systému

3. proces strukturování

rozhodnutí, jak uspořádat vlastnosti množiny zvolených entit (prvků systému)
definování vztahů prvků a procesů
rozlišení podstatných a nepodstatných prvků a vztahů

Modelování (modelová tvorba)

- vychází z obecných zákonitostí teorie podobnosti, zejména z principu analogie.

model

- zjednodušené nebo zobecněné zobrazení systému, zavedeného na objektu, které se s tímto objektem shoduje v podstatných vlastnostech
- analogicky (schéma, struktura, znakový systém) určené části přírodní nebo sociální reality jakožto originálu; tento model (analog) slouží k hlubšímu poznání originálu, jeho konstrukce a organizace, ale i přeměn a jejich podmínek

využití (funkce) modelu:

- nahrazuje subjektu pochopení originálu nebo manipulaci s originálem

a) poznávací

studium struktury původního objektu (např. prostřednictvím verbálního popisu jinak nedostupného objektu)

vzor / plán / návrh (budoucího objektu nebo procesu)

b) manipulační, ověřovací

myšlenkové nebo materiální experimenty

simulace

ověření vlastností skutečných objektů (např. stability konstrukce)

c) komunikační, dokumentační

základní typy modelů

- statické (struktura), dynamické (chování)
- konceptuální (nezávislý na implementaci), technologický (pro konkrétní prostředí)
- textový, matematický, číselný, obrazový (2D, 3D, 4D)

Požadavky na model

- úplnost
- přesnost
- minimální redundance
- jednoduchost, čitelnost (7±2)
- konzistence
- hierarchie úrovní
- poměr grafika (většina) – text (menšina)

Systémová metodologie a typy vytvářených modelů

technika: popis operací při řešení problému (*co dělat – pomůcka, nástroj*)

metodika: postup, jak zvolit operace vhodné k řešení problému (*jak to dělat – návod*)

Modely (databázové)

1. Konceptuální model reality

alternativní názvy: esenciální, pojmový, sémantický, věcný model (schéma, diagram)

- má vyjádřit esenci – podstatu systému
- říká, co musí systém dělat, aby zajistil uživatelské požadavky
- implementačně nezávislý
- jednotný centrální popis různých informačních obsahů, které mohou být v datových základnách
- věcně orientovaný – obsahuje sémantický model dat – věcný obsah (sémantika) databáze
- vymezuje, **co** budeme v datové základně sledovat, aniž obsahuje údaje o tom, **jak**

budeme tyto předměty v datové základně realizovat
slouží jako společný základ pro:

- chápání světa objektů uživateli, projektanty, správce databáze apod.
- interpretaci uživatelských pohledů a návrh implementace
- zobrazení mezi uživatelskými pohledy a fyzickým uložením
- definici pravidel vývoje a manipulaci v informační bázi

využití: údaje potřebné pro specifikaci zadání úlohy nebo pro komunikaci s uživatelem

2. Logický model reality (logická struktura dat)

- určuje, jak je konceptuální struktura dat implementována v konkrétním technickoprogramovém prostředí

logické (databázové) modely: lineární, hierarchický, síťový, relační, objektově orientovaný

využití: údaje potřebné pro projektanta při algoritmizaci a programování

3. Fyzická struktura dat

- model fyzického uspořádání dat (vyjadřuje jejich uložení na konkrétním médiu)

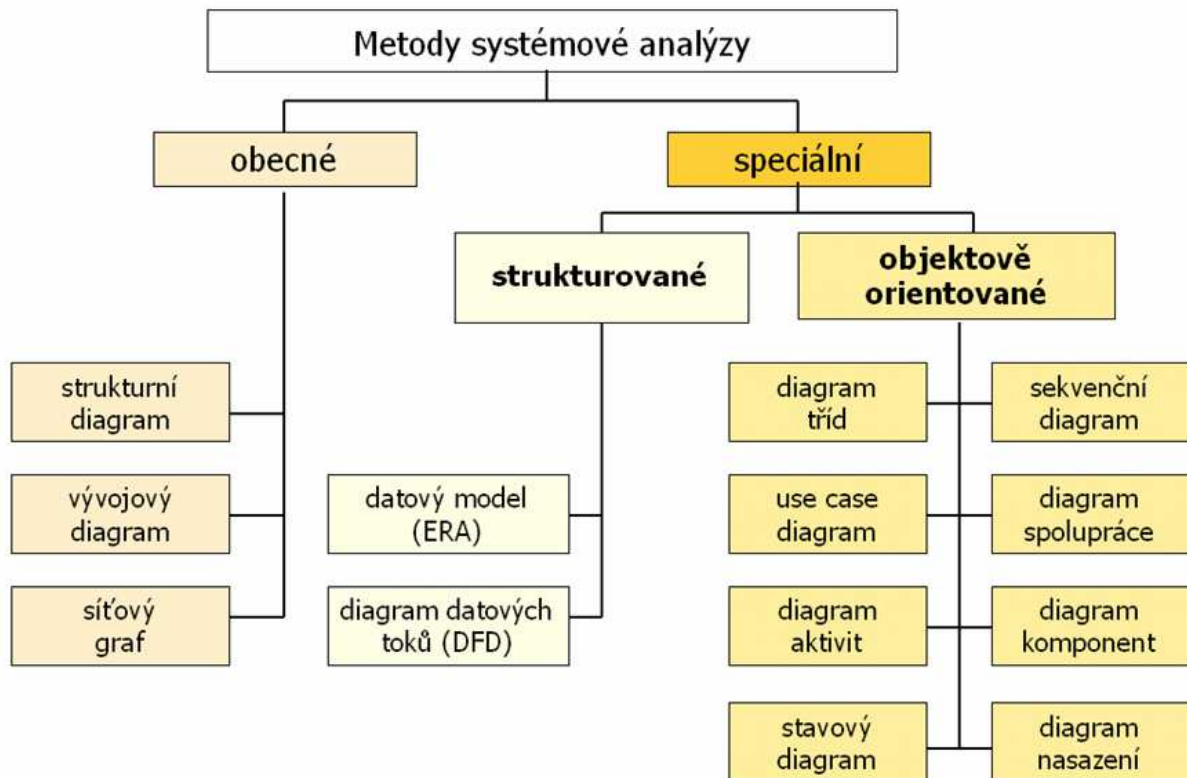
Cíle návrhu informačního systému:

- mít v systému všechna potřebná data
- nemít v systému žádná nepotřebná data
- vyjádřit vztahy mezi daty
- popsat transformaci dat v systému

Obecné metody systémové analýzy

Mezi tyto metody patří nejrůznější typy grafů jako například síťové grafy. Dále je to statický popis systému. Dále jde o funkční popis systému, např. vývojové diagramy (flowchart – jednoduché diagramy z PPA1), byznys modelování (model podnikových

procesů – grafy typu těch, které jsou v Microsoft BizTalk), workflow management (počítačová podpora podnikových procesů), Ganttovy diagramy, síťové diagramy CPM(Critical Path Method-Metoda kritické cesty)/PERT(The Project Evaluation and Review Technique – metoda vyhodnocování a sledování projektu)

Strukturovaná analýza

Strukturovanou analýzou se zabývá předmět KIV/SAI.

Patří sem hlavně ERA diagramy (Entity-Relationship-Attribute diagram - datové zobrazení systému) a DFD (Data Flow Diagram – funkční zobrazení systému).

Nejznámější metodologie strukturované analýzy:

YSM – Yourdonova strukturovaná metodika (Yourdon Structured Method)

SSADM structured systems analysis and design methodology

Objektově orientovaná analýza

Objektově orientovanou analýzou se zabývá předmět KIV/ASWI.

Patří sem hlavně UML a metodiky s ním spojené (RUP, Rational Rose). Předmětem zkoumání je objekt. Tento termín byl poprvé použit v 60. letech minulého století v jazyce Simula. Objekt je cokoli reálného či abstraktního (věc, entita) s jasně vymezenou rolí v daném kontextu, o čemž uchováváma údaje a metody, které s těmito daty manipulují. Lze zmínit obecné principy OOP (dědičnost, polymorfismus, ...).

Nejznámější metodologie objektově orientované analýzy:

OOATool Object-Oriented Analysis Tool (P. Coad, Edward Yourdon)

RUP Rational Unified Process

UML (Unified Modeling Language)

Standardizovaný jazyk pro tvorbu diagramů v objektově orientovaných modelech (analýze a návrhu) informačních systémů. Není vázán na konkrétní metodiku.

Základním účelem UML je umožnit a usnadnit komunikaci (v týmu projektantů, mezi projektantem a zadavatelem).

Model lze zobrazit více diagramy, což zajišťuje více pohledů na tentýž systém.

Diagram tříd

model statické struktury systému

Use Case diagram

model funkcionality systému

Sekvenční diagram

model časové dynamiky uvnitř Use Case

Diagram aktivit

model dynamiky jednotlivých Use Case a operací v třídách

Diagram spolupráce

model interakční dynamiky uvnitř Use Case

Stavový diagram

model životního cyklu objektu

Diagram komponent

model komponent a jejich spolupráce

Diagram nasazení

model rozložení komponent při běhu systému

2 CASE systémy, klasifikace, vlastnosti, použití

Computer Aided Software (System) Engineering (CASE)

Modely softwarových systémů jsou příliš složité

- nutná podpora různých úrovní abstrakce, různých pohledů
- nutnost rozdělení mezi jednotlivé vývojáře

CASE nástroje

- slouží pro standardizaci používaných postupů
- nástroj na podporu práce analytiků a programátorů při vývoji informačních systémů, zejména ve fázi analýzy a návrhu – tvorba modelů
- mezistupeň mezi analýzou problému a programováním
- označení pro integrovanou tvorbu programových aplikací pomocí programových prostředků s minimální potřebou manuálního psaní zdrojového kódu programu

obsah: databáze (repository, systémová encyklopedie) navrhovaných prvků informačního systému

funkce: podpora realizace projektu informačního systému

základ: metodika = návod na vytváření modelů a určení závislostí mezi nimi

Dělení CASE systémů

Nižší CASE – podpora tvorby software

- návrhy obrazovek, formulářů, menu
- jazyková podpora

Vyšší CASE – podpora analýzy a návrhu

- tvorba diagramů a modelů
- kontrola konzistence modelu

Příklad: AxiomSys: strukturovaná analýza

Integrované CASE – podpora živ. cyklu

- od analýzy po generování kódu
- round-trip engineering
- podpora tvorby dokumentace

Příklad: Oracle Designer

Komponentové CASE – otevřenost

- repository s rozhraním (SCM, testování)
- integrace nástrojů od různých výrobců

Příklad: Rational Suite Enterprise

Dělení CASE systémů dle rozsahu možností

Jedna fáze

- podpora jedné fáze ŽC (analýza, prog.)

Jedna metodika

- podpora dané metodiky přes ŽC

Více fází, více metodik

- transformace modelů, vlastní metodiky

Vývoj + management

- včetně podpůrných funkcí pro řízení

Vlastnosti CASE systémů

KLADNÉ

Zvýšení produktivity

- automatizace prací - čas na podstatné věci
- lepší přehled o modelu a implementaci
- podpora rozdělení práce
- snazší údržba dokumentace i systému

Zvýšení kvality

- podpora analýzy - lepší znalost požadavků
- kontroly konzistence a úplnosti
- synchronizace reality a dokumentace
- podpora používání standardů

ZÁPORNÉ

Cena

- CASE jsou drahé (řádově 100000 Kč)
- vybírat s rozvahou (reklamní slogany vs. skutečné možnosti vs. skutečné potřeby)

Doba návratnosti investice

- na počátku potřebné zaškolení a zaučení
- přínosy obvykle až od 2-3 projektu

Změna stylu práce

- nástroj bez používání metodiky k ničemu
- nutnost podřídit se CASE (techniky, metoda)
- podpora managementu nutná

Použití CASE systémů

- automatizovaná evidence vytvořených objektů a specifikací, dokumentace vývoje systému
- grafická podpora modelování (notace)
- kontrola správnosti modelů podle zvolené metodiky, zajištění integrity a konzistence návrhu (předem definovaná integritní omezení a jejich kontrola, automatické uplatnění změn vytvořených v jedné části ve všech souvisejících částech návrhu)
- podpora týmové práce (identifikace osob a týmů zodpovědných za jednotlivé modely, tvorba více modelů současně, současná práce více osob na jednom modelu)
- správa verzí
- automatický převod definovaných modelů do konkrétního logického a fyzického návrhu (generování programu, popisu databáze, příp. prototypu)
- reverse engineering – zpětné generování konceptuálního modelu z existující aplikace

Příklady CASE systémů

Powerdesigner (Sybase), Together (Borland), Oracle designer (Oracle), SELECT (LBMS), Rational Rose (Rational Software Corporation)

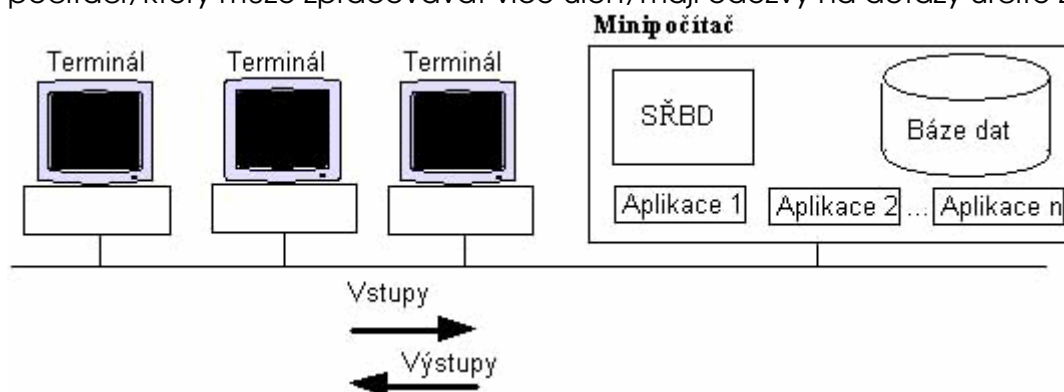
3 Architektura klient – server

otázka je naprosto stejná jako v DB2

Architektury databázových systémů

Centrální architektura

V této architektuře jsou data i SŘBD v centrálním počítači. Tato architektura je typická pro terminálovou síť, kdy se po síti přenáší vstupní údaje z terminálu na centrální počítač do příslušné aplikace, výstupy z této aplikace se přenáší na terminál. Protože aplikační program i vlastní zpracování probíhá na centrálním počítači, který může zpracovávat více úloh, mají odezvy na dotazy určité zpoždění.

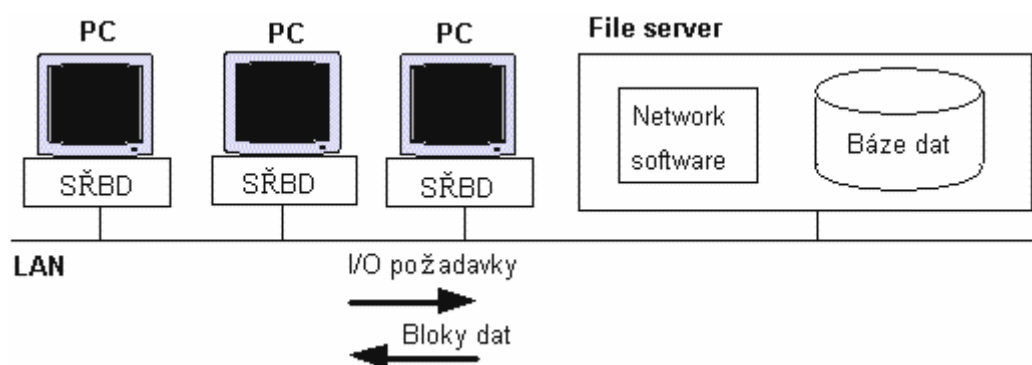

Architektura file-server

Tato metoda souvisí zejména s rozšířením osobních počítačů a sítí LAN. SŘBD a příslušné databázové aplikace jsou provozovány na jednotlivých počítačích, data jsou umístěna na file-serveru a mohou být sdílena. Aby nedocházelo ke kolizím při přístupu více uživatelů k jedné datům, musí SŘBD používat vhodný systém zamykání (položek nebo celých tabulek).

Komunikace uživatele se systémem probíhá následujícím způsobem:

- ✓ uživatel zadá dotaz
- ✓ SŘBD přijme dotaz, zasílá požadavky na data file-serveru
- ✓ file-server posílá bloky dat na lokální počítač, kde jsou data zpracovávána podle zadaného dotazu (vyhledávání, seřazení atd.)
- ✓ výsledek dotazu se zobrazí se na obrazovce osobního počítače.

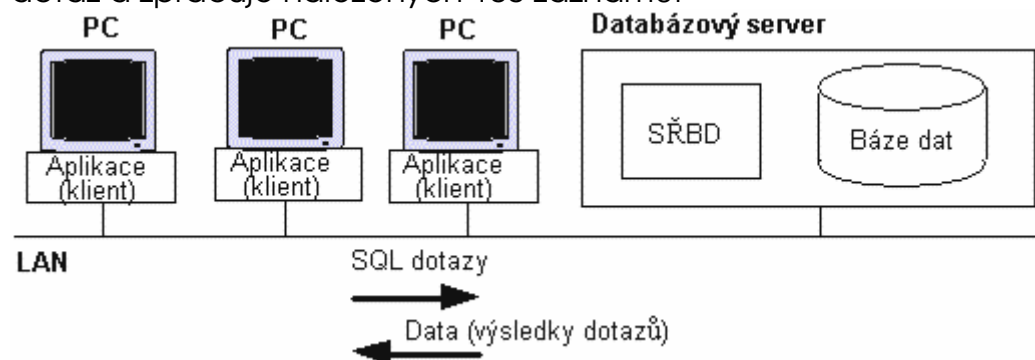

>>Architektura Klient-Server <<

V podstatě je založena na lokální síti (LAN), personálních počítačích a databázovém serveru. Na personálních počítačích běží program podporující např. vstup dat, formulaci dotazu atd. Dotaz se dále předává pomocí jazyka SQL (Structured Query Language) na databázový server, který jej vykoná a vrátí výsledky zpět na personální počítač. Databázový server je tedy nejvíce zatíženým prvkem systému a musí být tvořen dostatečně výkonným počítačem. Celá komunikace probíhá tímto způsobem:

- ✓ uživatel zadává dotaz (buď přímo v SQL nebo musí být do tohoto jazyka přeložen),
- ✓ dotaz je odeslán na databázový server,
- ✓ databázový server vykoná dotaz,
- ✓ výsledek dotazu je poslán zpět na vysílací počítač, kde je zobrazen.

Architektura klient-server redukuje přenos dat po síti, protože dotazy jsou prováděny přímo na databázovém serveru a na personální počítač jsou posílány pouze výsledky. Např. pokud je mezi 10 000 záznamy pouze 100 záznamů, které splňují podmínku dotazu, pak na personální počítač putuje pouze těchto 100 záznamů. V případě architektury file-server je však nutné poslat všech 10 000 záznamů na personální počítač, tam se teprve provede dotaz a zpracuje nalezených 100 záznamů.

Další charakteristiky

Rozdělení aplikace na klientskou a serverovou část

GUI – může být rozdílné na různých klientech

Jednoduchý přenos dat mezi aplikacemi

Metodika vývoje produktu – často přírůstková – postup: rozdělení na části klient a server, implementace části server, implementace části klient, testování a instalace přírůstků

Architektura klient – server

prvky architektury: hardwarová platforma, operační systémy, databázový systém, vývojové prostředí, standardy architektury

architektura klient-server znamená dekompozici funkcionality a tedy ideální model např. pro online zpracování transakcí (OLTP) v distribuovaném prostředí

síla architektury: pružnější rozdělení práce (klientům lze zpřístupnit i více serverů), aplikace běží na levnějších zařízeních, klientem může být oblíbený prezentační software (PowerBuilder, Excel), standardizovaný přístup pomocí SQL, centralizace dat – lepší a účinnější ochrana dat

Databázový server

dedikovaný=slouží pouze jistému účelu

databázový server = středně velký 4 procesory, velký 8 procesorů

databázově - aplikační server = super server – 16 procesorů
aplikační server = několik hodně dobrých procesorů

Mapování tří vrstev

1. serverová data – DBMS schéma – sdílené entity >serverové funkce (triggery, uložené procedury)
2. uživatelské objekty >přemístitelné funkce
3. okna >klientské funkce > (klientská reprezentace)

Mapování datového modelu je spojeno se třemi aspekty – rozdělení dat, duplicita dat a realizace integritních omezení

Problém – distribuce dat mezi několik serverů

Východisko – výhodnější je udržování duplicitních dat – je nutno procesně zajistit konzistenci duplicitních údajů

Problém – integritní omezení (zajištění referenční integrity, kardinality vazeb, doménové integrity, atd.)

Východiska –

mohou být mapována na server jako součást jazyka DDL

na server jako součást databázového systému ve formě uložených procedur

na klientovi jako součást zpracování (tento způsob implementace je obtížně udržovatelný)

Model uživatelských objektů

Funkčnost systémů – akce s objekty

Většina systémů klient-server zatím nepoužívá objektovou technologii

Uživatelské objekty mohou být mapovány na server, na klienta nebo jako přemístitelný model

Server: objekty implementovány pomocí uložených procedur

Klient: prostřednictvím popisu v jazyce 4GL (SAL) nebo DLL knihoven

Pravidlo: čím větší část aplikačního zpracování je obecná a realizovatelná na serveru, tím menší změny je nutno provádět ve zpracování klienta při modifikaci uživatelských úkolů

Zpracoval: Jan Kupka (kupka.jan@centrum.cz – ICQ:136594891)

Verze: 1

Zpracováno dle materiálů z internetu a několika knih

Upozornění:

K tomuto předmětu nejsou dostupné žádné materiály, proto nikdo neručí za to, že zpracované otázky pokrývají to, co měl jejich autor na mysli.

Tento dokument byl napsán v Microsoft Office 2007, čímž se omlouvám za nové formátování. Pokud to někdo chce předělat na starý formát, má moje svolení, já se s tím dělat nebudu ☺.
